

PETJA GRAFENAUER

SVET UMETNOSTI I PROGRAMI MEĐUREGIONALNE POVEZANOSTI

SCCA, Zavod za sodobnu umetnost – Ljubljana je od 2000.¹ godine neprofitna produkcijska, istraživačka i obrazovna organizacija sa servisnom platformom. Radi potrebe za omogućavanjem teorijskog i praktičnog znanja iz polja suvremene umjetnosti koje ne nude slovenski sveučilišni programi, u njegovim je okvirima nastao i obrazovni program Svet umetnosti. Ovaj jednogodišnji tečaj pruža organizacijska i sadržajna znanja nužna za rad kustosa suvremene umjetnosti, a polaznici ih dobivaju i na studijskim putovanjima u inozemstvu.

Obrazovni program, koji je prerastao u Šolo za sodobno umetnost (Školu za suvremenu umjetnost, op. p.), danas se sastoji od *Tečaja za kustose/laboratorija*, koji svake godine završava izložbenim projektom, *Seminara pisanja* koji potiče pisanje o suvremenim umjetničkim praksama i godišnje serije *Javnih predavanja*. Tijekom dvanaest godina postojanja Svet umetnosti dosljedno uspostavlja stručnu platformu za suvremenu umjetnost koja balansira između umjetničke produkcije i prakse, kritičke i kustoske refleksije, stručne recepcije i odaziva šire publike. Svet umetnosti uključen je i u međunarodna istraživanja SCCA – Ljubljana koja analiziraju i proučavaju odnose među suvremenim sustavima umjetnosti. Prvi od takvih projekata bio je *Manifesta na domaćem pragu*, nastao prilikom *Manifeste 3* (europskoga bijenala suvremene umjetnosti, koji je 2000. godine gostovao u Ljubljani). Projekt je, između ostalog, analizirao utjecaj *Manifeste 3* na lokalnu likovnu scenu i time pokazao da je „iskustvo *Manifeste 3* otkrilo kompleksnost i potencijalnu sukobljenost pozicija koji proizlaze iz direktnog sučeljavanja lokalnih i globalnih modela kulturne produkcije”.² *Kaj storiti z „balkansko umetnostjo”?* (Što učiniti s „balkanskom umjetnošću”?, op. p.) projekt je koji prenosi problematike lokalno-globalnih odnosa na istraživanje relacija između regionalnog i globalnog svijeta umjetnosti (2002.–2005.). Analiza pojave ponovnog otkrivanja, odnosno (re)definicije Balkana i „balkanske umjetnosti” upozorila je na potrebu za uspostavom međuregionalnih veza i konstrukciju diskursa „iznutra”. Mogućnost za takvo, alternativno djelovanje umjetničke scene koja

se ne zasniva na nekritičkom preuzimanju zapadnjačkih modela ili na dominantnom centru s podređenom regionalnom okolinom pronalazi se upravo u uspostavljanju dijaloga između jednakovrijednih regionalnih partnera. Tako Svet umetnosti razvija obrazovni program s regionalnim partnerima, Društvom armenskih likovnih kritičara (NAAC) iz Erevana (Armenija), Sorosovim centrom za suvremenu umjetnost iz Almatya (Kazahstan) i istanbulskim BM Contemporary Art Centrom.

U studenome 2008. godine Svet umetnosti pozvao je partnere na sudjelovanje na javnom simpoziju o kustoskim praksama u Armeniji, Kazahstanu, Egiptu i Turskoj, na koje su se odazvali predstavnici iz svih navedenih država. O situaciji u Armeniji govorio je Nazareth Karoyan, likovni kritičar, kustos, predsjednik armenske AICA-e i direktor Ljetne škole za mlade kustose. On je predstavio promjenu koja se dogodila u armenskoj umjetnosti krajem devedesetih godina. Umjetničke prakse u državi koja je 1991. godine stekla nezavisnost tijekom devedesetih bile su izraz reakcije na sovjetsku kolektivističku ideologiju i ikonografiju. Kao reakcija na dominantne diskurse tijela i prostora u tom su razdoblju nastajale instalacije i performansi koji su se kasnije transformirali u novomedijske prakse i bavljenje poviješću i memorijom. Karoyan je također opisao promjene i prijelaze koji su se dogodili na polju kustoskih praksi te su paralelni s gore navedenim paradigmatičkim promjenama. O raznolikosti azijske umjetnosti govorila je Valeria Ibraeva, teoretičarka, kritičarka, kustosica i direktorica Sorosova centra za suvremenu umjetnost iz Almatya u Kazahstanu. Predavačica je na primjerima pokazala kako među

umjetničkim radovima iz država Centralne Azije, Indije i Pakistana, koje Zapad svrstava u jedinstveno područje, postoje velike razlike te kako su one plod društveno-političkih okvira u kojima umjetnici žive i stvaraju.

Egipatsku suvremenu umjetničku scenu predstavila je Laura Calderera, koja od siječnja 2007. djeluje kao voditeljica programa Townhouse Gallery u Kairu. Townhouse je 1998. godine postala prva nezavisna galerija suvremene umjetnosti u Kairu jer su tamošnje komercijalne galerije publici nudile suvremene kopije staroegipatske umjetnosti, a muzeji i galerije, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture, predstavljale umjetnost u skladu s modernističkom tradicijom. Uskoro se ustanovilo da na lokalnoj sceni nedostaje kustosa i likovnih kritičara suvremene umjetnosti. Stoga je Townhouse 2007. godine pripremila prvi seminar za kustose. Namjera tečaja bila je uspostava prakse i legitimizacija kustosa suvremene umjetnosti u Egiptu i široj regiji. Time je nastao novi problem jer pozvani zapadnoeuropski predavači nisu imali dovoljno iskustva s djelovanjem regionalne, financijski i infrastrukturno pothranjene situacije u Egiptu. To je organizatora seminara dovelo do spoznaje da obrazovni kadar treba tražiti u regijama s kojima dijele barem neke od značajki. Tursku scenu suvremene umjetnosti predstavila je Renata Papsch, kulturna menadžerica iz Austrije, koja je potakla i provela brojne kulturne projekte u državama mediteranskog bazena. Predavanje je iscrpno opisalo prostore namijenjene suvremenoj umjetnosti u Istanbulu. Papsch je ukazala na problematiku financiranja suvremene umjetnosti u državi gdje podrška umjetnosti

dolazi pretežno iz privatnih izvora i međunarodnih organizacija. Presentacije je popratio i *Okrugli stol o kustoskim praksama i obrazovanju* na kojemu su uz navedene predavače sudjelovale i Barbara Borčić, direktorica SCCA – Ljubljana, te Angela Harutyunyan, povjesničarka umjetnosti iz Armenije. Debata je pokazala sličnosti u djelovanju umjetničkih scena u državama iz kojih su dolazili predavači. U svakoj od njih postoji svijest o potrebi za uspostavom obrazovnih programa iz područja kustoskih praksi. U Egiptu i Armeniji takvi programi već postoje, ali se suočavaju s problemom obrazovnog kadra. Također, pokazala se potreba za znanjem koje ne izvire samo iz dominantnog “zapadnog” diskursa o umjetnosti, već pruža saznanje o lokalnom prostoru, njegovim zakonitostima i problemima. Povezivanjem navedenih organizacija otvaraju se mogućnosti razmjene stručnoga kadra i širi se znanje. Takvom kulturnom politikom sve ove organizacije razvijaju polje obrazovanja na području kustoskih praksi te prenose znanja o lokalnim posebnostima pojedinih umjetničkih prostora. Simpozij je privukao uski krug stručne publike ali nažalost ne i širu umjetničku publiku, što je samo dokaz da je slovenska umjetnička scena sve više orijentirana prema Zapadu i da ju regionalna pitanja ne zanimaju. Upravo zbog toga je organizacija simpozija poput *Od drugdje* (From Elsewhere) izuzetno značajna. SCCA – Ljubljana organizacijom takvih događaja potiče spoznaje o regionalnim umjetničkim sustavima te ideju da se oni ne gube u polju opće, zapadno orijentirane suvremene umjetnosti.

¹ SCCA – Ljubljana nasljednik je Sorosova centra za suvremenu umjetnost koji je u Sloveniji djelovao između 1993. i 1999. godine.

² Eda Čufer, *Refleksije na Manifesto 3*, vidi: www.ljudmila.org/scca/platforma2/eda.htm (18.4.2009.).